

הקם לנו רועה שבעה | הרב חיים אינהורן

בשבח והודאה להשם יתברך 'על הנסים' ועל הפורקן שאנו אומרים בחנוכה, משבחים אנו את גואל ישראל, פורטים אנו לפניו את פרוט הטובות אשר גמלנו בימים ההם, ומודים לו על כי לא געלנו בימי יוונים, והעמיד לנו חשמונאי ובניו ומתתיה כהן גדול, אלא שממש ממש באמצע הסיפור, לפתע מסיימים אנו בחטף, וחותרים ואומרים, "וקבעו שמונת ימי חנוכה" ודי. רגע, אבל מה קרה בסוף? הניחא אם הסוף היה עצוב ועגמומי, מובן מדוע צינזרו אותו, אבל הסוף היה דווקא ממש ממש שמח, סוף מהאגדות כפשוטו, "הפי אנד" אמיתי, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות חנוכה פ"ג ה"א, וז"ל - "עד שריחם עליהם א-להי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני" ואם כן היו צריכים לסיים ולומר והדליקו נרות בחצרות קדשך וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה, וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו, הייתכן שדווקא בחג שכל כולו נקבע להלל והודאה, דווקא אז נשכח להודות להשם על טובה גדולה כל כך? ומכובדה של קושיא זו, נראה כי אין בידנו ברירה, ועל כורחנו לא נתכוונו מסדרי התפילה אלא לרמוז לנו בזאת לדברי הרמב"ן וז"ל (בראשית מט י) - "ולפי דעתי היו המלכים המולכים על ישראל משאר השבטים אחרי דוד עוברים על דעת אביהם... וזה היה עונש החשמונאים שמלכו בבית שני, כי היו חסידי עליון ואלמלא הם נשתכחו התורה והמצוות מישראל, ואף על פי כן נענשו עונש גדול... והגיע העונש בסוף למה שאמרו רז"ל כל מאן דאמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא... כל זרע מתתיה חשמונאי הצדיק לא עברו אלא בעבור זה שמלכו ולא היו מזרע יהודה ומבית דוד" - עיי"ש מתק לשונו, ואם כן מוכרח הדבר שלא תיקנו הודאה על חזרת המלכות לישראל, מחמת פגם נטילת עטרת המלוכה מבעליה, **דוד מלך ישראל, חי וקיים.**

והנה על מנת להבין את גודל העונש שקיבלו החשמונאים הצדיקים, צריך לדעת, שלמרות שבכל יום יש חיוב לחכות למלכות בית דוד, אבל עיקר החיוב הוא דווקא בשעה שישאל חונים ונחים, ובמיוחד מתי שגוברת ידם, וישראל שרויים בטובה על אדמתם, וכמו שכתב דוד בתהילים, (קלב יג-יד) - "בחר ה' בציון אוה למושב לו. זאת מנוחתי עדי-עד פה אשב כי אותיה". מתואר כאן מצב בו ישראל מגיעים למנוחתם בציון, ואם לא די בכך, אף מזונם ניתן להם בשפע, שנאמר (טו) - "צידה ברך אברך אביוניה אשביע לחם". ואם תאמר הגשמיות לבד היא שעלתה? לא ולא, עולם התורה כולו פורח, שנאמר (טז) - "כהניה אלביש ישע [אלו בני חשמונאי] וחסידיה רנן ירננו". אם כן מגיע דוד למסקנה ש (יז) - "שם אצמיח קרן לדוד ערכתי נר למשיחי" [ועיין בבני יששכר, במאמרי חנוכה מאמר ב אות טז ועוד, שמבאר עניין זה, שאחר נצחון ישראל, אז מגיע זמן לדרוש מלכות בית דוד]. ולכן דווקא אחרי הנצחון הגדול של חנוכה, אחרי שחזרה מלכות לישראל, אז עומד החיוב למלכות בית דוד במלא תוקפו, ובכך שלא השיבו עטרה לבעליה הוחמצה השעה, וקרה מה שקרה, וכך ביאר יסוד זה דוד מלך ישראל בעצמו בספר תהילים סוף פרק סט, וז"ל - "כי א-להים יושיע ציון ויבנה ערי יהודה וישבו שם וירשוה זרע עבדיו ינחלוה ואוהבי שמו ישכנו בה" ואז מתחיל פרק ע - "למנצח לדוד להזכיר א-להים להצילני, ה' לעזרתי חושה". וכתב רש"י, וז"ל - "ובמדרש תהילים ראיתי משל למלך, שכעס על צאנו, וסתר את הדיר, והוציא את הצאן ואת הרועה. אחר זמן החזיר את הצאן, ובנה את הדיר, ולא הזכיר את הרועה. אמר הרועה, הרי הצאן מוחזר, והדיר בנוי, ואני איני נזכר, כך למעלה מן העניין נאמר כי א-להים יושיע ציון... ואוהבי שמו ישכנו בה, הרי הדיר בנוי, והצאן כנוס, והרועה - זה דוד - לא נזכר. לכן נאמר לדוד להזכיר א-להים להצילני". הרי לך, שדווקא הזמן שבו הדיר בנוי, והצאן כנוס, אזי מתגברת שאגתו של הרועה, אשר שאוג ישאג על נווהו, ומבקש ומתחנן - לדוד להזכיר א-להים להצילני, כי אם כהניך ילבשו צדק וחסידך ירננו, אזי מיד עולה תביעה של, **בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך.**

ונראה כי מפני זה הטעם, נהגו ישראל קדושים לחתום בזמר, לאור נרות הקודש, בתפילה נוראה להשבת מלכות בית דוד, ומבקשים בתחנונים "הקם לנו רועה שבעה" ובכך מצטרפים לזעקתו של רועה, לדוד להזכיר אלקים להצילני, כי הלא רועה שבעה, הלא הוא דוד מלך ישראל, אשר הוא הרועה השביעי, שנאמר (מיכה ה ד) " והיה זה שלום אשר כי יבוא בארצנו וכי ידרך בארמנותינו והקמנו עליו שבעה רעים ושמנה נסיכי אדם" ויחזקאל נתנבא (פרק ל"ד) "כה אמר אדני אלקים הנני אני ודרשתי את צאני ... והוצאתים מן העמים וקבצתים מן הארצות והביאתים אל אדמתם ורעיתים אל הרי ישראל באפיקים ובכל מושבי הארץ את האבדת אבקש ואת הנדחת אשיב ולנשברת אחבש ואת החולה אחזק ואת השמנה ואת החזקה אשמיד.... והקמתי עליהם רועה אחד ורועה אתה את עבדי דוד הוא ירעה אתם והוא יהיה להן לרועה ואני ה' אהיה להם לאלקים ועבדי דוד נשיא" ובתהילים שורר דוד (ע"ח) " ויבחר בדוד עבדו ויקחהו ממכללת צאן, מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו ובישראל נחלתו, וירעם כתם לבבו ובתבונות כפיו ינחם" כי אם נעשה נס לשושנים, ואלקים הושיע ציון, אזי אלקים להצילנו, והקם לנו רועה שבעה.

ומבני חשמונאי חובה עלינו ללמוד, אנו בני קיבוץ גלויות אשר שפך עלינו ה' רוב חסדו והראנו אות לטובה קבצנו והצילנו מן הגויים, השפיע עלינו רוב שפע כלכלי, צידה בִּרְךְּ וּבִרְךְּ ואביוניה השביע לחם, ובנו קוים 'כי א-להים יושיע ציון' - והרי הדיר בנוי, ואוהבי שמו שוכנים בה, והרי הצאן כנוס, ועדיין הרועה - זה דוד - זה מלך המשיח (כמפורש באלשיך הקדוש על המקום) לא נזכר! כמה מוטל עלינו החיוב לא להתרפות חלילה מצפיה למלכות בית דוד, אדרבה - נצטרף לזעקתו של דוד מלכא משיחא -

"לדוד להזכיר, א-להים להצילני". וכפי שראינו, דווקא כאשר זכינו, לשמחה לארצך, וששון לעירך, כעת מוכרחים אנו לצמיחת קרן לדוד עבדך ועריכת נר לבן ישי משיחך. והלא הדברים קל וחומר, ומה הם שמלכו כהנים גדולים חסידי עליון, אשר לגדולתם אין חקר - למרות זאת הפסדנו את שמחת חזרת המלכות משום שלא החזירו אותה לזרע דוד, מה נאמר אנו, אשר שועלים משלו בנו, אוי נא לנו כי חטאנו, מרדנו במלכות שמים, מרדנו במלכות בית דוד, מאסנו בית המקדש, ואת שלשתם אנחנו מבקשים! (וידי נוסח ע"מ) א-להים להצילני, ה' לעזרתי חושה!

נוסיף ונעמיק בדברים. אחרי שראינו מדברי האלשיך הקדוש, שדברי חז"ל אלו נאמרו על זמננו, הזמן בו א-להים יושיע ציון ויבנה ערי יהודה, אך עדיין בן דוד לא בא, אשר זה מה שאנו עוברים עכשיו - יש לשאול מדוע כאשר רוצים לבטא את 'הדיר בנוי', אומרים כי "א-להים יושיע ציון" (תהלים סט לו), וכאשר צריכים לומר שהצאן כנוס, קופצים לסוף הענין - ל"אוהבי שמו ישכנו בה" (שם לז)? והרי כתובים שם שלושה מצבים בתאור כיצד יושיע א-להים את ציון - תחילה כתוב "ישבו שם וירשוה", אחר כך "זרע עבדיו ינחלוה", ורק בסוף - "אוהבי שמו ישכנו בה". ונראים הדברים, שבשביל שתהיה ראייה מוכחת לזה שא-להים אכן יושיע ציון, לא די בכך ש"ישבו שם וירשוה", ואף לא בכך ש"זרע עבדיו ינחלוה", אלא דווקא כאשר רואים כיצד "אוהבי שמו ישכנו בה", שאוהבי שם ה' מתרבים בעיר הקודש - זו כבר ראייה ברורה לכך שא-להים יושיע ציון. ואם כן מובן מדוע כאן קמה צעקת הרועה בכל כוחה - "ואני הרועה איני נזכר! כל זמן שרק זרע עבדיו - שהם בני ישראל שאינם צדיקים - ינחלוה, והם אלו שעוסקים בהתנחלות הארץ, עדיין קיים צד, שא-להים עדיין לא הושיע ציון. אולם כאשר כבר מתקדם שלב נוסף ואוהבי שמו שוכנים בה, הרי כבר ברור שא-להים יושיע ציון. אז תיכף ומיד קמה זעקה גדולה ומרה של "לדוד להזכיר א-להים להצילני" - והלא בשם קדשך נשבעת לי שלא יכבה נרי לעולם ועד?!

וכעת יראו עינינו וישמח לבנו בפלא הגדול, כיצד נתקיימה נבואה זו בדיוק נמרץ, שזרע עבדיו, שהם אינם "אוהבי שמו" - הם בעיקר קיימו את ה"ינחלוה", ולא הייתה כוונתם למען אוהבי שמו, אולם בפועל, אוהבי שמו גדלים ורבים ושוכנים בירושלים עיר הקודש, ובכל רחבי ארץ קודשנו. משמעות הדברים, שאם עד ימינו היו נידונים וחששות בדבר הנהגת ה' בצורה זו של קיבוץ גלויות, הרי הם היו שייכים לשלב של "זרע עבדיו ינחלוה", וכפי שאנו רואים בחז"ל, שגם דוד ומשיח אינם באים בטענת גאולה בשלב הזה של "זרע עבדיו ינחלוה", כי אכן אין זו ראייה מספקת. אולם אנו כעת כבר בשיאו של שלב ב', שלב של "אוהבי שמו ישכנו בה", השלב שבו נשמעת ברמה זעקתו התובעת והמתחננת של משיחנו - הרי אם א-להים יושיע ציון - והראיה לכך היא ש'אוהבי שמו ישכנו בה' אזי "לדוד להזכיר א-להים להצילני", ריבונו של עולם, אימתי קאתי מר? **אנא קרב הימים אשר בן ישי חי.**

והנה בעוונותינו בהיותנו בארצות הגויים, שפלים דווים וסחופים, אזי נצנוצי אורות חנוכתינו, מאירים היו בהסתר ובהצנע, מפני הסכנה, ודיינו. אור השם הבוקע מנרותינו, האומר להאיר תבל ומלואה, בקירות בתינו נעצר היה, ולא רץ ולדרים חושך ואפילה, ושאר לאומים ויושבי איים שרויים בערפל, באין להם נר מאיר וקורא, לכו חזו מפעלות אלוקים, אלא שעתה זכינו אנו בחסד ולא בזכות, והשיבנו אבינו לנחלת אבותינו, ויכולים אנו להדליק בראש כל חוצות, הלא דבר הוא, ואם כאשר מנענו אדוננו מלהאיר לפנינו ולפרסם את ניסיו יתברך לעין כל, הבינו קדמונו בסודם של דברים שאין הזמן להאיר חוצה, [וכלשונו של המגיד המובא בספר נר ישראל "מה שמדליקין עתה בפנים שמחזיקים עצמן שפלים מאד בגלות" עכ"ל ובספר פסקי תשובות תרע"א הע' 11, ז"ל - "בדורות הראשונים שהייתה התורה חביבה עליהם... היו מניחים נ"ח מבחוץ... ע"ד 'יפוצו מעינותיך חוצה', אבל הדורות הללו שנתמעטה תורה, ולומדיה וחכמי הדור אין להם כח להשיב איש מדרכו הרעה... והמשכילים בעת ההיא ימשכו ידיהם מלהאיר בתורתם בראש כל חוצות, ומניחו בביתו ודיו להשיב מעוון אנשי ביתו לבד"]. אם כן עכשיו, כשבחסדיו הגדולים נתן לנו להאיר מבית ומחוץ, אין זאת אלא להורות לנו, כי בא מועד 'יפוצו מעינותיך חוצה' ועלינו להאיר אורו בשווקים וברחובות, והנה בדור שלפנינו, נתמעטו לומדי תורה יותר ויותר, ממאה נהיו עשרה, ומעשרה אחד, וכמו שכתב מרן החפץ חיים בכמה מקומות, ולדוגמא בתורת הבית י"ד, ב, שם כתב על לומדי התורה, וז"ל - "וכמעט נתקיים עלינו נבואת ישעיה (קפיטל ו') 'ועוד בה עשיריה ושבה והייתה לבער וגו' זרע קדש מצבתה". ועכשיו בחסדו הגדול ובשבועתו כי לא תשכח התורה מפי זרעו, נתהפך הדבר מהקצה אל הקצה, וזכינו לחזות בעינינו כיצד לומדי התורה נעשו מאחד עשרה, ומעשרה מאה, כן ירבו, ואנו רואים בחוש כיצד "יפוצו מעינותיך חוצה" בריבוי לומדי תורה, ובריבוי חוזרים בתשובה עכשיו מוטל עלינו ביתר שאת וביתר עוז לקרוא בכל כוחנו - "אבינו שבשמים, אתה החילות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשך וכגבורותיך, אתה העברתנו אל הארץ הטובה הזאת אנא הראנו את ההר הטוב - זה הר המוריה, והלבנון זה בית המקדש", ושם נדליק המנורה הטהורה על ידי כהניך הקדושים.

וכשנעמוד ברחובות קריה ונדליק בפתח בתינו למען דעת כל עמי הארץ כי ה' הוא הא-להים ולפרסם אמונתו בשווקים וברחובות, ניחל ל"אמצאך בחוץ אשקך גם לא יבוז לי" (שיר השירים ח א), ונתפלל שנוסח 'על הניסים' שלנו לא יסתיים באמצע הסיפור, לאמר "ואחר כך באו בניך לדביר ביתך, ופינו את היכלך, וטיהרו את מקדשך, והדליקו נרות בחצרות קדשך", והקמת רועה שבעה נעלמת, אלא נבוא לדביר ביתו יתברך, ונפנה את היכלו במהרה, וכה נאמר - "ואחר כך באנו בניך לדביר ביתך, ופינו את היכלך, וטהרנו את מקדשך, והדליקו נרות בחצרות קדשך, וחזרה מלכותך ומלכות בית דוד עבדך, וקבעו להודות ולהלל לשמך הגדול, על נסיך ועל נפלאותיך ועל ישועתך"

הקם לנו רועה שבעה, במהרה בימינו אמן.